

dinsdag 3 augustus 2021 (lezing Big History congres)

Goedemorgen.

Mijn naam is Anne-Marie Poorthuis, sinds 1997 betrokken bij Big History, samen met Jos Werkhoven, mijn partner. Belangrijke vragen die mij bezighouden zijn hoe leven en wereld zich organiseren, hoe mensen daarin kunnen acteren en wat we doorgeven aan onze kinderen. Ik zie het als een grote verantwoordelijkheid van de mens om zorg te dragen voor ontwikkeling in relatie met alles wat er is.

Geïnspireerd door de lijnen van het leven, ontworpen door Jos Werkhoven, heb ik een raamwerk ontwikkeld om de totaliteit van ruimte en tijd te overzien. Dit raamwerk toont de relatie tussen vier niveaus van oorsprong, namelijk het universum, de mensheid, de cultuur en het individuele zelf, in verleden, heden en toekomst. Dit resulteert in een raamwerk met 16 vertrekpunten die met elkaar samenhangen en allemaal bijdragen aan ontwikkeling. Om met Bateson te spreken, de 16 vertrekpunten vormen een verbindend patroon dat zich laat zien als een dans van op elkaar inwerkende delen. We kunnen het raamwerk gebruiken om een geheel te overzien, een bepaald vraagstuk te onderzoeken, een nieuwe praktijk te creëren of in samenhang te leren organiseren. We gebruiken de verhalen uit het verleden, de formules van het heden en de perspectieven op de toekomst om zorg te dragen voor ontwikkeling. Met het raamwerk maken we de ogenschijnlijk complexe relatie tussen subject, object, tijd en ruimte toegankelijk.

Perspectieven (toekomst)	Formules (heden)	Verhalen (verleden)	Niveaus (oorsprong)
Wereldbeeld	Waarnemen	Grote gebeurtenissen	Universum
Concept	Onderzoeken	Fundamentele vraagstukken	Mensheid
Mogelijkmakende omgeving	Bouwen	Kenmerkende gebruiken en gewoonten	Cultuur
Voorbeeld rol	Leren	Eigen ervaringen	Zelf
Object	Subject	Tijd	Ruimte

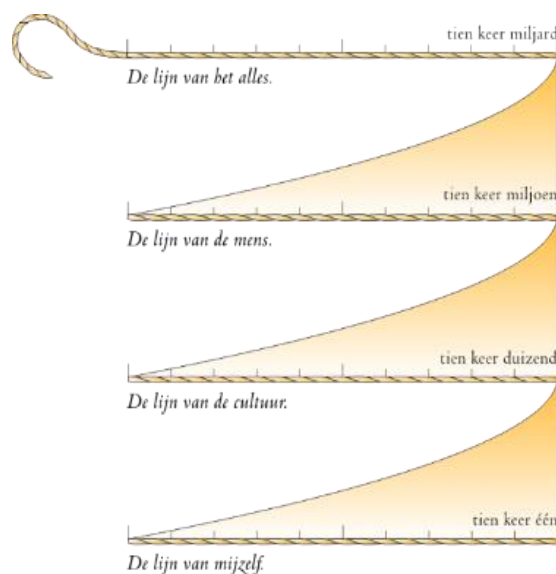
Programma

We kunnen het raamwerk inzetten bij het ontwerpen van programma's, zoals onderwijsprogramma's, buurtprogramma's of programma's rond actuele thema. Als programmaleider/initiatiefnemer kiezen we een specifiek vertrekpunt van waaruit we uitnodigen en

het programma opbouwen. Het raamwerk is op zichzelf een lege huls, die zich vult vanuit het vertrekpunt dat we kiezen. Het maakt niet uit waar we beginnen. Elk vertrekpunt is een ingang, zolang we vervolgens maar relaties leggen met alles wat er is. Met behulp van het raamwerk kunnen we altijd overzien wat nog aandacht nodig heeft.

Vier niveaus van oorsprong

Jos Werkhoven beschrijft de lijnen van het leven als een wiskundige verrassing, die aantoont dat elke regel ongeveer een duizendste is van de vorige regel en voortkomt uit de laatste fractie van deze vorige regel. De lijn van alles is ongeveer 13,8 miljard jaar. De lijn van de mens is ongeveer 10 miljoen jaar. De lijn van cultuur is ongeveer 10.000 jaar en de lijn van mijzelf op de basisschool is ongeveer 10 jaar. Als we ons op deze vier lijnen plaatsen, komen we tot het besef dat de mens in het algemeen en wij in het bijzonder maar een heel klein deel van de totale tijd uitmaken.

Lijnen van het leven, Jos Werkhoven (1997, 2011)

Het universum van 13,8 miljard jaar

Op het niveau van het heelal wordt de tijd gekenmerkt door grote gebeurtenissen vanaf de oerknal tot nu. Enkele van deze grote gebeurtenissen zijn de vorming van sterren, atomen en moleculen, aarde en zonnestelsels en het ontstaan van het leven en de mensheid.

Perspectieven (toekomst)	Formules (heden)	Verhalen (verleden)	Niveaus (oorsprong)
Wereldbeeld	Waarnemen	Grote gebeurtenissen	Universum

David Christian, oprichter van Big History noemt deze belangrijke gebeurtenissen drempels en suggereert dat de formule waarmee we de ontwikkeling observeren voor alle drempels hetzelfde is: ingrediënten + goudlokje voorwaarden = nieuwe complexiteit. De complexiteit groeit met elke volgende drempel. Elke drempel is als een sprong. Perspectief is het grote geheel als wereldbeeld.

De mensheid van 10 miljoen jaar

Op het niveau van de mensheid wordt de tijd gekenmerkt door fundamentele kwesties. Na de vuurbeheersing is de voortdurende zoektocht naar voedsel een belangrijk thema voor de mens als jager-verzamelaar. De opkomst van de landbouw begint met het bewerken van het land en het temmen van dieren. Problemen zoals overbevolking en klimaatverandering hebben de overgang naar landbouw waarschijnlijk aangewakkerd. Door de landbouw is er steeds meer vrijstelling en specialisatie van mensen en met de opkomst van steden en staten komt ook de handel. In de moderne wereld zijn de problemen complexer. Vooral technologische ontwikkelingen zijn niet te stoppen.

Perspectieven (toekomst)	Formules (heden)	Verhalen (verleden)	Niveaus (oorsprong)
Concept	Onderzoeken	Fundamentele vraagstukken	Mensheid

We worden ons bewuster van onze impact zonder de gevolgen te kunnen overzien. Dit roept steeds meer de vraag op van de verantwoordelijkheid voor deze menselijke invloed. Een vraagstuk dat zo complex is dat we steeds meer behoefte hebben aan een collectief bewustzijn en een gedeeld concept. Wat geven we door aan de volgende generatie?

De cultuur van tienduizend jaar

Op het niveau van de cultuur wordt de tijd gekenmerkt door karakteristieke gewoonten en gebruiken. In de tijd van de grote rijken, de uitbreiding en uitwisseling van agrarische samenlevingen, wordt het patroon voornamelijk gemaakt door alle heersers, de vorsten. Toen de grote rijken uiteenvielen, verloren de vorsten hun macht en ontstonden er kleinere staten. Economische en commerciële invloeden nemen toe en het patroon wordt meer en meer bepaald door markten en handel. Technologische ontwikkeling maakt het voor mensen gemakkelijker om met elkaar in contact te komen en meer mondiale netwerken te vormen. De ontwikkelingen gaan steeds sneller, maar de vraagstukken worden complexer en vragen meer macht.

Perspectieven (toekomst)	Formules (heden)	Verhalen (verleden)	Niveaus (oorsprong)
Mogelijkmakende omgeving	Bouwen	Kenmerkende gebruiken en gewoonten	Cultuur

Fred Spier (2010), een van de grote historici vanaf het begin, beschrijft dat mensen tot op zekere hoogte hun eigen ecologische en sociale Goudlokje-omstandigheden kunnen bepalen door gebruik te maken van materie en energie. De vraag is echter wat er in de nabije toekomst zal gebeuren, zowel met de mensheid als met de aarde? Deze onzekerheid over de toekomst van de mensheid en de aarde vereist in toenemende mate een mondiaal niveau om deze fundamentele problemen van de

mensheid aan te pakken. Een wereldwijde gemeenschap om de toekomst tegemoet te treden.

Het zelf van ongeveer tien jaar

Op het niveau van het zelf wordt de tijd gekenmerkt door ontwikkeling vanaf de geboorte tot het heden. We kunnen ook spreken van een toenemende complexiteit in de ontwikkeling van onze rol. Maria Montessori beschrijft het kind onder de 6 jaar als een ontdekker, het kind van 6-9 jaar als een ontdekkingsreiziger en het kind van 9-12 jaar als een 'wetenschapper'.

Perspectieven (toekomst)	Formules (heden)	Verhalen (verleden)	Niveaus (oorsprong)
Voorbeeld	Leren	Eigen ervaringen	Zelf

Maria Montessori beschrijft de ontwikkeling van dit perspectief als: help mij het zelf te doen. Een formule die we niet alleen in het onderwijs kunnen toepassen, maar in ons hele leven. De uitdaging van een leven lang leren en een voorbeeld zijn.

Big History

De voor Big Historici bekende formule ingrediënten+ goudlokjecondities=nieuwe complexiteit die geldt voor alle grote gebeurtenissen in het verleden laat ons zien dat de toekomst steeds complexer wordt. Doordat ons bewustzijn groeit, kunnen we ook meer aan, maar de uitdagingen zijn groot. De mens onderscheidt zich in ontwikkeling doordat we ons kunnen specialiseren en onze kennis met elkaar kunnen delen, ons collectief leren. Voor zover we weten, kunnen alleen mensen een collectief geheugen ontwikkelen waaruit we kunnen putten.

Hoe geven we dit door aan onze kinderen, de studenten, de toekomst?

Als programmaleider kunnen we anderen meenemen in ontwikkeling door te beginnen in het heden. Samen werkend vanuit het heden kan ieder zijn eigen vertrekpunt kiezen. De formules in het raamwerk vormen een vanzelfsprekende cyclus van waarnemen, onderzoeken, bouwen en leren. Een cyclus die aan kracht gaat winnen als we deze met behulp van het raamwerk relateren aan de totaliteit van ruimte en tijd en van daaruit onze perspectieven op de toekomst funderen.

Actuele vraagstukken, zoals de klimaatverandering doen ons langzaam beseffen dat de wereld groter is dan onszelf, onze cultuur en de mensheid en vragen van ons dat wij me de zorgdragen voor ontwikkeling in relatie met alles wat er is. Het gaat erom dat wij de signalen zoals van het klimaat

serieus gaan nemen, oog hebben voor het grotere geheel waar wij deel van uit maken, daar niet alleen uit putten, maar ook aan bijdragen en de verantwoordelijkheid nemen om te leren met elkaar? Zorg dragen voor ontwikkeling vereist dat we onze grenzen kennen, maar niet zelf de grens zijn. Dat we leren leven in relatie met alles wat er is, erkennen dat de vraagstukken groter zijn dan onszelf, beseffen dat mensen samen meer toekomst aankunnen dan alleen en dat we zelf een voorbeeld kunnen zijn.

Een voorbeeld uit mijn huidige praktijk

In 2017 heb ik het initiatief genomen voor een energiecoöperatie die werkt door, voor en met bewoners van de zes dorpen in onze gemeente. We bouwen aan een omgeving waarin het gewoon wordt dat bewoners investeren in een duurzame samenleving en we vormen een platform van lokale deskundigheid, vrijwillig en betaald. We ontwikkelen een visie op klimaatverandering, onderzoeken de vraagstukken en maken deze concreet, bouwen aan een lokale omgeving waarin het gewoon wordt om te verduurzamen en helpen bewoners om zelf en als dorp voorbeeld te zijn.

Zorgdragen voor ontwikkeling

Perspectieven (toekomst)	Formules (heden)	Verhalen (verleden)	Niveaus (oorsprong)
Wereldbeeld	Waarnemen	Grote gebeurtenissen	Universum
Concept	Onderzoeken	Fundamentele vraagstukken	Mensheid
Mogelijkmakende omgeving	Bouwen	Kenmerkende gebruiken en gewoonten	Cultuur
Voorbeeld rol	Leren	Eigen ervaringen	Zelf
Object	Subject	Tijd	Ruimte

Welke ontwikkeling we doormaken hangt af van het vertrekpunt dat we kiezen en de relaties die we leggen. We kunnen constateren dan ontwikkelen in relatie met alles wat er is niet vanzelf gaat. Welke ontwikkeling we doormaken, hangt af van het vertrekpunt dat we kiezen, de verhalen die we uitwisselen, de manier waarop we verantwoordelijkheid dragen en ons perspectief op de toekomst. Dat heeft zorg nodig. Alles doet er toe. Ik hoop dat het raamwerk initiatiefnemers en programmaleiders inspireert om zorg te dragen voor ontwikkeling en school te maken in relatie met alles wat er is.

School maken

Help het kind/ de student/de bewoner

- de oorsprong en ontwikkeling zien van elk van de vier niveaus: universum, mensheid, cultuur en individu
- verhalen vertellen op vier niveaus
- de uitdagingen van de toekomst zien vanuit het universum, de mensheid, de cultuur en het individu
- realiseren dat er ook een toekomst van het universum kan zijn zonder mensen
- beseffen dat alles in het heden bij elkaar komt en integreert
- werken met de cyclus: waarnemen, onderzoeken, bouwen en leren
- waarnemen, onderzoeken, bouwen en leren van patronen
- Het raamwerk voor ontwikkeling te gebruiken
- framen van ontwikkeling
- het verbindend patroon zien als een dans van op elkaar inwerkende delen
- initiatieven nemen in relatie met alles wat er is
- Kies een vertrekpunt waar je om geeft
- bewust worden van het eigen vertrekpunt
- het eigen vertrekpunt op zichzelf, opeenvolgend, in wisselwerking en als geheel zien;
- zorgdragen voor ontwikkeling
- het zelf te doen